

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Udrag fra Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discurser

Citation: Falster, Christian: "Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discurser", i Falster, Christian: *Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discurser*, udg. af JØRGEN OLRIK , 1919-20, s. XXXI. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-falster01-shoot-idm140591136022656.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discurser

Også over sociale tilstande og fænomener i datidens Danmark kaster discurserne mange strejflys. Allerede i fortalen til oversættelsen er F.s selskabelige anlæg fremhævet i modsætning til Holbergs eneboerliv, og hele værket er derfor også en guldgrube for den kulturhistoriske forsker, der søger småtræk af datidens selskabelige liv og omgangstone i dannede kredse udenfor København. Men også bortset fra disse bidrag til belysning af datidens sæder og skikke, konversation og xxxii galanteri o. s. fr., indeholder discurserne mangt og meget, der kaster lys over samfundstilstande i det daværende Danmark, over de forskellige stænders indbyrdes forhold, over Falsters sociale sympatier, over kvindernes stilling i samfundet o. s. fr. - Først og fremmest dvæler F. hyppigt ved den lærde stands stilling og vilkår i Danmark, og ligesom hans udtalelser om de boglige kunsters slette tilstand her i landet er bårne af dyb patriotisk bekymring (se ovenfor, s. XXX), mærker man, at hævdelsen af hans egen stands betydning for fædrelandet ligger ham alvorligt på sinde. Et steds giver han et bidrag til løsningen af pensioneringsspørgsmål ved at foreslå oprettelse af prythaneer (alderdomsstiftelser) for fortjente mænd i videnskabens og kunstens verden (II,1); et andet sted satiriserer han over studerende personers jagt efter borgerlige bestillinger og i det hele over folks stundesløse jagen efter noget nyt, idet han tager sit udgangspunkt i en nys fældet dom over en præst, der tillige var lovtrækker (II,10). Han retter også sin satire mod de forløbne halvstuderte røvere, der sværmede landet rundt og levede af tilfældigt sjov; han sammenligner dette halvlærde proletariat med Oldtidens kynikere og med Romerkirkens tiggermunke (II,20). Om studenterverdenen handler kun en enkelt discurs (F. selv havde jo kun studeret ganske kort tid ved universitetet), hvori spørgsmålet om studenternes ret til at bære kårde drøftes; en af deltagerne i samtalen forsvarer den med en henvisning til at også apostlene var væbnede med sværd, men F. hævder fredeligt og rationelt, at ingen anden end landets øvrighed bør bære sværd. - Derimod kommer han, som rimeligt er, flere steder ind på xxxiii vigtige spørgsmål vedrørende det højere skolevæsen; således handler en discurs (II, 8) om det ønskelige i at nedlægge en del af de små latinskoler i de mindre købstæder, hvor undervisningen var så mangelfuld, at den snarere gjorde skade end gavn; han påviser, at ingen af de betydeligere videnskabsmænd i landet nogensinde er udgået fra nogen af disse små skoler, men giver iøvrigt et varmt følt indlæg om skolevæsenets nytte, når arbejdet drives på rette måde, og påpeger, at de større latinskolars pengetrang i nogen grad kunde afhjælpes ved henlæggelse af de nedlagte småskolers midler til dem. Det kan her tilføjes, at F. få år efter, ved skolereformen af 1737, opnåede at se disse tanker virkeliggjorte. To af discurserne (II, 14. II,24) viser F. som den myndige skolemand, der kraftigt hævder sit embedes rang og værdighed mod gejstlighedens overgreb og navnlig står stejlt på rektorernes ret til at ansætte hørere, der ikke var helt uanfægtet af det præstelige tilsyns lyst til indblanding. Men iøvrigt er han ingen uven af præstestanden; tværtimod føler han sig til en vis grad solidarisk med den overfor adelsmænds og særlig officerers overmod; i en af discurserne (I,41) giver han i anledning af disses forrang for præsterne ved begravelser en oversigt over hvor højt hedningerne satte præstestanden, og angriber en af de moderne præstehadere og fritænkere, der, som det synes, har været særlig talrige indenfor officerstanden Med hensyn til præsternes udnævnelse hævder han som den eneste rationelle løsning, at kun den enevældige konge bør have kaldsret; hverken de private patroner (I,37) eller sognemenigheden (III, 17) bør have indflydelse på valget Falster deler her sin tids mangel på forståelse af xxxiv historisk overleveret folkefrihed og dens tillid til det enevældige kongestyre som den fornuftmæssige statsform; han står på omtrent samme standpunkt som Holberg, for hvem også den oplyste enevælde er idealet; men en i det moderne demokrati skolet tankegang kan ikke undgå at føle en vis sympati med de djærve sønderjydske bønder, hvis kirkelige selvstyre F. har så lidet tilovers for (III,17).